

आदर्श पोटनियम

सहकारी ग्राहक संस्था मर्यादित

पोटनियम

(सूचना - या पोटनियमात केलेल्या अधिनियमाचा व नियमांचा उल्लेख हा अनुक्रमे महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, 1960 व त्याखाली केलेले नियम, 1961 यांचा आहे असे समजावे.)

1. प्रस्तावना :-

1.संस्थेचे नाव-----असे आहे व तिचा नोंदवलेला पत्ता-----असा आहे.

पोटनियमात नोंदलेला संस्थेचा पत्ता लेखी लिहून मे.उप/सहाय्यक निबंधक व भागाचे लेखापरीक्षक यांना नियम क्र.31 मधील तदतूदीप्रमाणे कळविला जाईल. पत्त्यात बदल झाल्यापासून तीस दिवसाचे आत तो बदल अधिनियम कलम क्र.37 व नियम क्रमांक 31 मधील तरतूदीनुसार त्यांना कळविला जाईल. नियमानुसार पोटनियमात पत्त्याची दुरुस्ती केल्याशिवाय तो बदल नोंदविला आहे असे समजण्यात येणार नाही.

1. अ) संस्थेस आपल्या शाखा सुरु करता येतील व त्यांचा पत्ता व त्यात होणारे बदल पोटनियम क्रमांक 1 मध्ये केल्याप्रमाणे वेळोवेळी कळविले जातील.

ब) संस्थेचे वर्गीकरण ग्राहक संस्था असे राहिल.

क) संस्थेचे कामकाज राज्य शासन किंवा राज्य शासनाच्या पूर्वमंजूरीने महाराष्ट्र राज्याचे मा.सहकार निबंधक वेळोवेळी काढतील अशा धोरणविषयक आदेशानुसार चालेल.

ड)संस्थेचे कामकाज, तिचे पोटनियम व अधिनियम व नियम यांचे योग्य पालन करून केले जाते किंवा कसे, कागदपत्रे आणि हिशेब पुस्तके योग्य नमून्यात ठेवली आहेत का, संस्थेचा कारभार सुयोग्य व्यापारी तत्वावर चालतो काय, संस्था सहकारी तत्वाचे आणि अधिनियमाच्या तरतूदीनुसार आणि त्या अन्वये तयार करण्यात आलेल्या नियमानुसार राज्य सरकारने केलेल्या निर्देशक तत्वाचे किंवा

आदेशाचे पालन करत आहे याची खात्री करून घेण्यासाठी मा.नोंदणी अधिकारी यांनी अगर त्यांनी अधिकृत केलेल्या व्यक्तीने संस्थेच्या कामकाजाची तपासणी करणे कायदेशीर असेल, संस्थेवर देखरेख करण्याच्या कामासाठी मा.नोंदणी अधिकारी यांना पुढील अधिकार असतील.

1)संस्थेची कागदपत्रे व हिशेब पुस्तके यांची तपासणी करण्यासाठी मा.नोंदणी अधिकारी यांना कोणत्याही वेळी पाहावयास मिळतील.

2)कागदपत्रे, पुस्तके ताब्यात असणा-या संस्थेच्या कोणत्याही अधिका-यास व कर्मचा-यास आपणापुढे ती हजर करण्यासाठी बोलावून घेता येईल.

2. उद्देश :-

संस्थेचे उद्देश खालीलप्रमाणे असतील -

- 1) सदस्यांमध्ये काटकसर, स्वावलंबन व सहकार यांचा प्रसार होण्यास उत्तेजन देणे.
- 2) संस्थेच्या व सदस्यांच्या गरजा भागविण्याकरिता पोटनियम क्रमांक 3 मध्ये नमूद केलेल्या साधनांनी भांडवल जमविणे.
- 3) सदस्य व ग्राहक यांचेसाठी खाद्योपयोगी व इतर दैनंदिन गरजांचा ग्राहकोपयोगी माल संपादन करणे. मालाचे उत्पादन स्वतः करणे अगर अशाच प्रकारची कामे करित असलेल्या संस्थांशी करार करून व / अगर भागिदारी पत्करून माल उत्पादन करणे, त्यांना वाटून देणे (विकणे) किंवा त्याची अन्य प्रकारे सेवा करणे.
- 4) माल संपादन करणे, मालावर प्रक्रिया करणे व तो वाटणे.
- 5) उत्पादन केलेल्या मालात वेळोवेळी सुधारणा करणे व ग्राहकांमध्ये प्रचार करणे.
- 6) माल साठविण्यासाठी गोदामे बांधणे, ती खरेदी करणे अगर भाड्याने देणे.
- 7) सरकारकडून अगर स्थानिक अधिका-यांकडून सोपविलेले माल वाटपाचे व विक्रीचे काम करणे.
- 8) ग्राहकांना लागणा-या मालाची भाव पातळी वर जाऊ न देणे व त्यांना चांगला माल योग्य किंमतीत मिळेल अशी परिणामकारक उपाययोजना करणे.

9) वरील क्रमांक 1 ते 8 यात नमूद केलेल्या उद्देशांच्या पूर्ततेसाठी जरूर भासणारी व इतर कामे हाती घेणे.

अ) इतर पोटनियमात काहीही नमूद केलेले असले तरी, सदस्यांची व त्यांचे अनुषंगाने जनतेची राहणी, उद्योगधंदा व उत्पादन पध्दती यात सुधारणा घडवून आणणेसाठी मे.उप/सहा.निबंधक यांनी मान्य केलेल्या नियमानुसार व ते वेळोवेळी घालतील त्या अटी व मर्यादानुसार इतर कोणतेही अनुषंगिक धंदे संस्थेला हाती घेता येतील अगर अशा धंद्यास भांडवल पुरवता येईल.

भांडवल :-

3) खालील साधनांनी भांडवल जमा करता येईल.

अ) भागाच्या रूपाने -1) सदस्यांकडून 2) सरकारकडून 3) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेकडून ब) ठेवी क) कर्ज ड) देणगी व मदत ई) प्रवेश फी

वरील "ब" आणि "क" या साधनांनी जमविण्याचे भांडवल हे मे.उप/सहाय्यक निबंधक यांचे आगाऊ परवानगीशिवाय भागाचे वसुल झालेले भांडवल, साठविलेला राखीव निधी व इमारत निधी यांच्या बेरजेतून साचलेले तोटे व वजा जाता राहिलेल्या रकमेच्या दहा पटीहून जास्त असणार नाही.

संस्थेचे भांडवल संस्थेच्या व्यवहारात गुंतलेले नसेल तेव्हा अधिनियम कलम क्रमांक 70 अन्वये ते गुंतविले जाईल.

सदस्यत्व :-

4) पोटनियम क्रमांक 5 मधील अटींना अधीन राहून ----- तालुक्यातील कोणत्याही व्यक्तिस संस्थेचे सदस्य होता येईल. मात्र या संस्थेच्या कार्यक्षेत्रात एखादी याच प्रकारची संस्था असल्यास अगर स्थापन झाल्यास तिचे कार्यक्षेत्र या संस्थेच्या कार्यक्षेत्रातून वगळले जाईल.

5) नियम क्र.19 अन्वये घातलेल्या व खालील अटी पूर्ण केल्याखेरीज कोणाही व्यक्तीस संस्थेचे सदस्य होता येणार नाही.

1) तो पूर्ण 18 वर्षे वयाचा व करार करण्यास लायक असला पाहिजे.

- 2) त्याने पोटनियम क्र.4 मधील अट पूर्ण केली असली पाहिजे.
- 3) तो चांगल्या वर्तणुकीचा असला पाहिजे.
- 4) त्याची पत्त चांगली असली पाहिजे व त्याचेकडे सरकारी बाकी बिगर परवानगीने थकलेली नसली पाहिजे किंवा त्यांचेवर दिवाणी कोर्टाचा हुकूमनामा नसला पाहिजे.
- 5) मे.निबंधक यांनी ठरविलेल्या नमुन्यात त्याने सदस्यत्वाकरिता अर्ज दिला असला पाहिजे.
- 6) संस्थेचे उद्देश त्यास समजले असले पाहिजेत.
- 7) त्याचा सदस्य होण्याबद्दलचा लेखी अर्ज समितीतील हजर असणा-या एकूण सदस्यांच्या निम्म्याहून अधिक बहुमताने मंजूर केला असला पाहिजे.
- 8) त्याने निदान एक तरी भाग विकत घेऊन त्याची पूर्ण रक्कम भरली असली पाहिजे.
- 9) अधिनियम, नियम व पोटनियम यातील अटी त्याने पूर्ण केल्या असल्या पाहिजेत.

वरील क्र.5 व 7 यामधील अटी संस्था नोंदणीसाठी केलेल्या मुळच्या अर्जावर ज्यांच्या सहया असतील त्यांना लागू असणार नाहीत.

5. अ) "सहकारी सदस्य" अगर "नाममात्र सदस्य" म्हणून एखादया व्यक्तीस त्याचे लेखी अर्जावरून अधिनियम कलम क्र.24 मधील तरतूदीनुसार सदस्य करून घेता येईल. अशा सदस्यांचे संस्थेशी होणारे व्यवहार व संस्थेतील त्यांचे अधिकार अधिनियम कलम अनुक्रमे क्रमांक 24 व 27(8) मधील तरतूदींना अनुसरून मर्यादित स्वरूपाचे असतील त्याहून जास्त असणार नाहीत.

ब) मयत सदस्यांचे भाग अगर हितसंबंध वारस हक्काने मिळणारे अज्ञान अगर वेडसर व्यक्ती यांना अनुक्रमे त्यांचे कायदेशीर प्रतिनिधी अगर पालक यांचेमार्फत नियम व पोटनियम यात सदस्य करून घेण्यासंबंधी ठरविलेल्या कार्यपध्दतीनुसार नियम क्र.20 प्रमाणे सदस्य करून घेता येईल आणि अधिनियम व नियमानुसार पोटनियमात नमूद केलेल्या हक्कांचा व जबाबदा-यांचा उपभोग त्यांचेमार्फत घेता येईल.

क) पोटनियम क्र.5 मध्ये काहीही नमूद केलेले असले तरी राज्य व केंद्रिय सरकार व कर्ज पुरविणा-या जिल्हा व राज्य सहकारी बँकेस या संस्थेचे सदस्य होता येईल.

ड) संस्थेत सभासद झालेली व्यक्ती, कोणताही पेशा, धंदा करीत आहे किंवा चालवत आहे किंवा काय अगर ती संस्थेच्या कार्यक्षेत्रात राहते किंवा काय असा कोणताही वादग्रस्त प्रश्न कलम 22 प्रमाणे निर्माण झाल्यास त्याचा निर्णय अधिनियम क्र.11 अन्वये निबंधक देतील व अशा सभासदांविरुद्ध तो निकाल लागल्यास त्या सभासदाला आपल्या आदेशाव्दारे संस्थेतून कमी करू शकतील आणि तो सभासद असा आदेश मिळाल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या कालावधी संपल्यानंतर सभासदत्वातून कमी झाला असे समजण्यात येईल.

इ) क्रियाशील सभासद - संस्थेच्या खालील बाबी पूर्ण करत असलेले सभासद हे क्रियाशील सभासद असतील.

1. संस्थेच्या मागील सलग पाच वर्षांच्या कालावधीमध्ये किमान एक वेळा वार्षिक सर्वसाधारण सभेला उपस्थित राहाणे आवश्यक आहे. आणि मागील सलग पाच वर्षांच्या कालावधीमध्ये किमान एकूण रु.10,000/- ची खरेदी करणारा सभासद.

अशा क्रियाशील सभासदांची नोंद संस्थेने सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था यांनी सूचित केलेल्या विहित नमून्यात ठेवावयाची आहे.

मतदानाचा अधिकार -

केवळ क्रियाशील सभासदासच संस्थेच्या संचालक मंडळ निवडणुकीमध्ये मतदानाचा अधिकार राहिल.(कलम 27) तसेच क्रियाशील सभासदच संस्थेचा संचालक म्हणून निवडून येण्यास पात्र राहिल. उपरोक्त प्रमाणे क्रियाशील सभासदत्वाच्या अटी पूर्ण न करणारे सभासदाचे नावे अक्रियाशील सभासद नोंदवहीत राहिल.संस्थेने सभासदांचे अक्रियाशील सभासद असे वर्गीकरण केल्यास त्यास आर्थिक वर्ष संपल्याचे दिनांकापासून 30 दिवसात कळविले पाहिजे. तथापि क्रियाशील व अक्रियाशील सभासदांचे वर्गीकरण बाबत वाद उदभवल्यास असे वर्गीकरण केल्याचे दिनांकापासून 60 दिवसाचे आत निबंधकाकडे अपिल करता येईल.

थकबाकीदार सभासदास मतदानाचा अधिकार राहाणार नाही.

6) सदस्य म्हणुन दाखल करुन घेण्यासाठी एखादया पात्र व्यक्तीकडून आलेला अर्ज किंवा अशा व्यक्तीने प्रवेश फी व भागाची भरलेली रक्कम स्विकारण्यास संस्थेने नकार दिला असेल त्याबाबतीत विहित करण्यात आलेल्या नमुन्यात अशी व्यक्ती जरूर तर प्रवेश फी व शेअरच्या रकमेसह मा.नोंदणी अधिकारी यांचेकडे अर्ज करेल आणि नोंदणी अधिकारी तो अर्ज आणि ती भरलेली रक्कम असल्यास ती रक्कम असा अर्ज व रक्कम मिळाल्याच्या दिनांकापासून 30 दिवसांच्या आत तो अशा संस्थेकडे पाठवतील आणि संस्थेकडे असा अर्ज व रक्कम मिळाल्याच्या तारखेपासून 60 दिवसांच्या आत संस्थेने त्या अर्जदाराला कोणताही निर्णय कळविला नाही तर तो अर्जदार त्या संस्थेचा सदस्य झाला असल्याचे मानण्यात येईल.

7) सदस्याची जबाबदारी अधिनियम क्रमांक 33 व 105 मधील तरतूदीस अधिन राहून, त्याने घेतलेल्या भागाच्या रकमेपैकी न भरलेल्या रकमेइतकी राहिल व सदर रकमेस तो व त्याची जिंदगी जबाबदार राहिल.

8) प्रत्येक सदस्याने संस्था विक्री करित असलेला माल संस्थेकडून रोखीने घेतला पाहिजे. सदस्य व बिगर सदस्य ग्राहकांना संस्थेकडे आगाऊ रकमा (अडव्हान्सेस) ठेवता येतील व त्या रकमांचे मर्यादेपर्यंत उधारीने माल घेता येईल. आगाऊ रकमांवर व्याज दिले जाणार नाही.

9) कमीत कमी एक वर्ष सदस्यत्व धारण केल्यानंतर चिटणीसास तीन महिन्यांची लेखी नोटीस देऊन कोणाही सदस्यास आपले नाव संस्थेतून राजीनामा देऊन काढून घेता येईल. मात्र तसे करण्यापूर्वी त्याच्याकडे येणी असलेल्या रकमांची पूर्णफेड झाली असली पाहिजे. नियम क्रमांक 21 मधील व पोटनियमातील तरतूदी राजीनामा मंजूर करताना विचारात घेतल्या जातील.

10) सर्वसाधारण सभेस हजर असणा-या व मताचा अधिकार असणा-या सदस्यांच्या संस्थेच्या तीन चतुर्थांश सदस्यांच्या मताने कोणत्याही सदस्यास खालील पैकी कोणत्याही कारणाकरिता संस्थेतून काढून टाकता येईल.

अ) जर तो आपली बाकी सतत थकविणार असेल

ब) जर समितीच्या मते संस्थेच्या हिताविरुद्ध काही कृत्य करित असेल अगर संस्था व्यवस्थितशीर चालविण्यात अडथळे आणित असेल.

- क) जर समितीच्या मते त्याने संस्थेला बदनाम केले असेल.
- ड) जर संस्थेशी होणा-या त्याच्या व्यवहाराच्या बाबींसंबंधी उपविधीचे तो उल्लंघन करीत असेल.
- ई) जर त्याने भागांची रक्कम भरली नसेल.
- फ) जर त्याचे दिवाळे निघाले असेल अगर तो कायदयाने नालायक ठरला असेल.
- ग) कोणत्याही प्रचलीत कायदयान्वये त्याला फौजदारी गुन्ह्यांबद्दल 1 वर्ष वा अधिकची तुरुंगवासाची शिक्षा झाली असेल. शिक्षा होऊन पाच वर्ष संपल्यानंतर ही अपात्रता राहाणार नाही.

कोणत्याही सदस्यास काढून टाकताना अधिनियम कलम क्रमांक 35 व नियम क्रमांक 28 व 29 मधील तरतूदी विचारात घेतल्या जातील व त्यात नमूद केलेल्या कार्यपध्दतींचा अवलंब केला जाईल. सदस्यास काढून टाकताना त्यांचे खात्यात जमा असलेल्या भागाची रक्कम दंडादाखल जप्त केली जाण्यास पात्र होईल. काढून टाकलेल्या सदस्यास त्याच कलम व नियमातील तरतूदीनुसार पुन्हा सदस्य करता येईल.

11) खालील कोणत्याही कारणाने एखाद्याचे सदस्यत्व बंद होईल.

अ) त्याने सदस्यत्वाचा दिलेला राजीनामा मंजूर झाल्यास.

ब) त्याचे नावावरील सर्व भाग अगर हितसंबंध दुस-याचे नावावर वर्ग झाल्यास.

क) तो मयत झाला असल्यास.

ड) त्यास संस्थेतून काढून टाकले असल्यास.

12) नियम व पोटनियम यात ठरविलेली रक्कम भरल्याशिवाय अगर ठरविलेला हितसंबंध संस्थेत मिळविल्याशिवाय, कोणत्याही व्यक्तीस सदस्याचे हक्क बजावता येणार नाहीत.

भाग :-

13. प्रत्येक भागाची दर्शनी किंमत रु. 100 राहिल. एकूण भागभांडवलाची कमाल मर्यादा रु.-----राहिल. तसेच एकूण भागाची संख्या ----- राहिल. प्रत्येक भागाची रक्कम सदस्याने भाग मंजूर होताच एकदम भरली पाहिजे. भागाची पूर्ण रक्कम जमा झाल्यावरच भाग दिला जाईल. ठरल्याप्रमाणे भागाचे हप्ते भरले न गेल्यास भागाकरिता भरलेली रक्कम जप्त होण्यास पात्र होईल.
14. संस्थेच्या एकूण भागाच्या एक पंचमांश भागापेक्षा अगर वीस हजार रुपयांपेक्षा जास्त किंमतीचे भाग कोणाही सदस्यास धारण करता येणार नाहीत अगर त्यावर हक्क सांगता येणार नाही, मात्र या मर्यादा पोटनियम क्र.5(क) प्रमाणे होणा-या सदस्याचे बाबतीत लागू असणार नाही.
15. भागाकरिता अर्ज लेखी असले पाहिजेत. समितीने अशा अर्जाचा निकाल केला पाहिजे.
16. एका तारखेस विकत घेतलेल्या प्रत्येक भागाबद्दल निराळा क्रमांक असलेला भागाचा दाखला दिला जाईल. अथवा एकापेक्षा जास्त भाग घेतले असल्यास त्या सर्व भागांचेबद्दल निरनिराळे क्रमांक देऊन भागाचा एकत्रित दाखला दिला जाईल.
17. भागाचे हस्तांतरण अधिनियम कलम क्रमांक 29,30 व नियम क्र.24 ते 26 मधील तरतूदीनुसार केले जाईल.
18. कोणाही सदस्यास संस्थेमध्ये कमीतकमी एक वर्षभर भाग धारण केल्याशिवाय तो हस्तांतरित करता येणार नाही. समितीच्या मंजूरीने दुस-या सदस्यास अगर ज्यांचा सदस्यत्वाचा अर्ज समितीने मंजूर केला असेल अशा व्यक्तीचे नावे तो भाग हस्तांतरित करता येईल. प्रत्येक भाग हस्तांतरित करण्याकरिता एक रुपया फी आकारली जाईल. ज्याचे नावेभाग हस्तांतरित केला त्याचे नाव भागाच्या हस्तांतरण नोंदणी पुस्तकात दाखल केल्याखेरीज व हस्तांतर करणा-याने आपली संस्थेची देणी भागविल्याखेरीज भागाचे हस्तांतरण पूर्ण होणार नाही. सरकारने जिल्हा मध्यवर्ती बँकेमार्फत खरेदी केलेले भाग हस्तांतरित करताना हे निर्बंध लागू असणार नाही. अगर अधिनियम क्रमांक 23 अन्वये मा.नोंदणी अधिकारी यांनी सभासद करून

घेण्याचे अपिल मंजूर केलेली व्यक्ती अगर कलम क्र.23(1अ) प्रमाणे तो सभासद आहे असे समजण्यात आलेली व्यक्ती यांचे नावे तो भाग हस्तांतरित करण्यात येईल.

19. कोणत्याही सदस्यास आपल्या सहीचा लेख संस्थेजवळ ठेवून अगर त्या कामासाठी ठेवलेल्या कोणत्याही पुस्तकात निवेदन नमूद करून, संस्थेचा पगारी अधिकारी व्यक्तीखेरीज करून इतर कोणत्याही व्यक्तीची नियम क्रमांक 25 मधील तरतूदीनुसार, मरणानंतर संस्थेत असणा-या आपल्या भागाचे इतर हितसंबंधाचे वारसदार म्हणुन नेमणूक करता येईल. अगर ती केलेली नेमणूक परत घेता येईल अगर तिच्यात बदल करता येईल. अशा पहिल्या नेमणूकीकरिता फी आकारली जाणार नाही पण या नेमणूकीत कोणताही फेरफार करण्याबद्दल अगर तशी नेमणूक रद्द करण्याबद्दल प्रत्येकवेळी एक रुपया फी दयावी लागेल.

20. एखादा सदस्य मयत झाल्यास त्याचे भाग अगर हितसंबंध त्याने नेमलेल्या वारसदाराचे नावे वर्ग केले जातील. असा वारसदार नेमला नसेल तर त्याचे भाग अगर हितसंबंध अधिनियम कलम क्र.30 व नियम क्र.25 मधील तरतूदीनुसार त्याचे वारसाचे अगर कायदेशीर प्रतिनिधीचे नावे हस्तांतरित केले जातील मात्र हस्तांतर करण्यापूर्वी त्या नेमलेल्या वारसास अगर कायदेशीर प्रतिनिधीस संस्थेचे सदस्य करून घेतले जाईल त्याकरिता संस्थेने ठरविलेल्या नमुन्यात त्याने अर्ज केला पाहिजे. सदस्यत्वाकरिता त्याला पुन्हा भाग विकत घेण्याची जरूरी नाही. मयताचे वारसास सदस्य करून घेणे व त्याचे नावावर भाग हस्तांतरित करणे या दोन्ही बाबी एकामागून एक लगेच केल्या पाहिजेत.

21. एखादा सदस्य मयत झाल्यावर त्याचे खात्यात असलेल्या भागाच्या किंवा हितसंबंधाच्या रकमेतून संस्थेचे त्याचेकडून जे येणे असेल ते वजा करून राहिलेली रक्कम, त्याने नेमून दिलेल्या वारसदारास अथवा वारसदार नेमला नसेल तर समितीच्या मते मयता जो कोणी योग्य वारसदार अगर कायदेशीर प्रतिनिधी असेल त्यांचेकडून योग्य त्या प्रमाणात नुकसान भरपाई रोखा (a deed of indemnity) लिहून घेऊन त्याने मागणी केल्यापासून सहा महिन्यांचे आत अधिनियम कलम क्र.29(3) व

नियम क्र.21 मधील तरतूदीप्रमाणे दिली जाईल, मात्र मयत सदस्याची मुदतीची ठेव असल्यास ती मुदत संपण्यापूर्वी याप्रमाणे परत करता येणार नाही.

22. अ) सदस्यातून कमी झालेल्या व्यक्तीस तो कमी झाल्याच्या तारखेपासून एक वर्षाचे आत त्याचे भागाची रक्कम त्याला दिली जाईल मात्र त्याचे येणे असलेल्या रकमा त्या भागाच्या रकमातून काढून घेतल्या जातील.तसेच कोणत्याही सालात परत करावयाचे भाग भांडवल हे त्यापूर्वीच्या 31 मार्च रोजी संस्थेच्या असलेल्या एकूण भरणा झालेल्या भाग भांडवलाच्या 10 टक्केपेक्षा जास्त असता कामा नये.

ब) संस्थेने जर सरकारी अगर पैसा पुरविणा-या सहकारी बँकेचे कर्ज घेतले असेल तर अनुक्रमे मे.नोंदणी अधिकारी अगर अशी बँक यांच्या आगाऊ संमतीशिवाय संस्थेस कोणत्याही भागाची रक्कम परत करता येणार नाही

टीप - पोटनियम क्रमांक 21 व 22 चे कारणासाठी भागांची रक्कम परत करताना भागाची किंमत, नियम क्रमांक 23 मधील तरतूदींना अनुसरून केली जाईल व भागाची रक्कम परत देताना तीच विचारात घेतली जाईल.

सर्वसाधारण सभा :-

23. संस्थेच्या सदस्यांच्या सर्वसाधारण सभेकडे संस्थेची अखेरची सत्ता राहिल. पण ती सत्ता अधिनियम, नियम व पोटनियम यातील तरतूदींना अधिन राहिल.

24. संस्थेची पहिली सर्वसाधारणसभा नियम क्रमांक 59 तरतूदीनुसार भरविली जाईल व तिच्यात त्याच तरतूदीनुसार कामे केली जातील.

25. संस्थेची वार्षिक सर्वसाधारण सभा दरसाल महाराष्ट्र सहकारी अधिनियम 1960 चे कलम 75 व नियम क्रमांक 60 मधील तरतूदीनुसार आर्थिक वर्ष संपल्यापासून सहा महिन्याचे आत म्हणजे दि.30 सप्टेंबर पर्यंत घेणे बंधनकारक राहिल. व त्यातील तरतूदीनुसार त्या वर्षाची, नियम क्रमांक 62 अन्वये "न" नमुन्यात तयार केलेली नफा-तोटा व ताळेबंद पत्रके तसेच समितीचे वार्षिक प्रतिवृत्त व हिशेब तपासनीसाचे प्रतिवृत्त सर्वसाधारणसभेपुढे मंजूरीकरिता ठेवले जाईल.

अ) कलम 75 मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी जर संस्थेच्या संचालक मंडळाने ताळेबंद, नफा-तोटा पत्रक, लेखापरीक्षेचे जापन व समितीचा अहवाल स्विकृत

केला नाही तर समिती निबंधकाला ताळेबंद, नफा-तोटा पत्रक, लेखापरीक्षेचे ज्ञापन व समितीचा अहवाल सादर करील आणि निबंधक त्याला आवश्यक वाटेल अशा सुधारणांसह किंवा सुधारणांशिवाय मान्यता देईल आणि निबंधकाने अशी मान्यता दिल्यानंतर संचालक मंडळाने त्यांना रितसर मान्यता दिलेली आहे असे समजण्यात येईल.

26. सर्वसाधारणसभेने करावयाच्या कामात खालील कामांचा समावेश होतो.

1. संस्थेच्या मागील सालाच्या कामाचे अधिनियम कलम क्रमांक 75 मधील तरतूदीनुसार तयार केलेले प्रतिवृत्त व नियम क्रमांक 61 व 62 मधील तरतूदीनुसार तयार केलेली त्या सालाची जमा व खर्च, नफा व तोटा आणि जिंदगी व कर्जे दाखविणारी पत्रके समितीकडून घेणे व ती नफ्याची विभागणीसह मंजूर करणे अगर त्यात जरूर वाटतील त्या दुरुस्त्या करून मंजूर करणे.

2. पोटनियम क्र.3 मधील मर्यादेस अधीन राहून पुढील वर्षाकरिता उभारावयाच्या बाहेरील कर्जाच्या मर्यादा ठरविणे.

3. वैधानिक हिशेब तपासनीस यांच्या संस्थेच्या मागील आर्थिक वर्षाच्या वैधानिक लेखापरीक्षण अहवालाची नोंद घेणे तसेच मागील / त्यापूर्वीच्या लेखापरीक्षणाच्या दोषदुरुस्ती अहवालाची नोंद घेणे. त्याचप्रमाणे चालू आर्थिक वर्षाच्या लेखापरीक्षणासाठी सहकार कायद्यातील तरतूदीनुसार वैधानिक लेखापरीक्षकाची नियुक्ती करणे.

4. संस्थांमार्फत घरगुती अगर इतर उपयोगाकरिता कोणत्या प्रकारचा माल पुरवावयाचा ते ठरविणे व अशा पुरवठ्या बदल किती कमिशन व इतर खर्च घ्यावयाचा ते ठरविणे.

5. संस्थेची लेखापरीक्षा यादी, नियम क्रमांक 73 मधील तरतूदीनुसार समितीने तिच्यावर केलेले दोष दुरुस्ती प्रतिवृत्त (रिपोर्ट), सहकारी खात्याकडून व जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेकडून आलेला पत्रव्यवहार यांचा विचार करणे.

6. पोटनियम क्रमांक 10 प्रमाणे सदस्यांना संस्थेतून काढून टाकण्याचे कामी करावयाच्या कारवाईचा विचार करणे.

7. नवीन पोटनियम स्विकारणे, अंमलात असलेल्या पोटनियमात बदल करणे किंवा काही पोटनियम अजिबात गाळून टाकणे, संस्थेचे अधिकारी व सेवक यांच्या नेमणूका वगैरेसंबंधी समितीने केलेले नियम स्विकारणे.

8. चिटणीसाची नेमणूक करणे व त्याचे वेतन ठरविणे.

9. समितीच्या एका अगर अधिक सदस्यांना त्यांच्या कामाच्या मुदतीत सर्वसाधारण सभेत हजर असणा-या व मतदान करणा-या दोन तृतीयांश सदस्यांच्या मतांनी समितीतून कमी करणे.

10. नियंत्रण समितीचा विचार करणे.

11. योग्य रितीने सभेपुढे आलेल्या इतर कामांचा निकाल करणे.

12. संस्थेमधील अंतर्गत वाद, तक्रारी सोडविण्यासाठी संस्था स्तरावर तक्रार निवारण समितीची नेमणूक करणे व तिच्या कामकाजाचा आढावा घेणे.

27. अधिनियम कलम क्र.76 मधील तरतूदीनुसार संस्थेला, विशेष सर्वसाधारण सभा बोलावता येईल. व त्याच तरतूदीनुसार ती बोलाविली जाईल. खालील परिस्थितीत ती एक महिन्यात बोलाविलीच पाहिजे.

1. संस्थेच्या एकूण सदस्यांच्या एक पंचमांश सदस्यांनी लेखी मागणी केल्यास.
2. मे.उप/सहाय्यक निबंधक व नियंत्रण समिती यांनी तशा सूचना केल्यास.
3. संघीय संस्थेच्या समितीने तशी सूचना केल्यास.

28. सर्वसाधारण सभांची कार्यरिती नियम क्र.60 मधील तरतूदीनुसार असेल.

29. वार्षिक सर्वसाधारण सभेची 14 दिवसांची व विशेष सर्वसाधारण सभेची 7 दिवसांची लेखी नोटीस व कार्यक्रम पत्रिका अशा सभेपूर्वी काढून संस्थेच्या चिटणीसाने ती सभा बोलाविली पाहिजे. अशा सभेची सूचना मे.नोंदणी अधिकारी यांना दिली पाहिजे. सभेची नोटीस व कार्यक्रम पत्रिका संस्थेच्या कचेरीच्या नोटीस बोर्डावर व कार्यक्षेत्रात असलेल्या गावांतील प्रमुख ठिकाणी डकवून प्रसिध्द केली पाहिजे. नोटीसीत सभेची तारीख, नक्की वेळ, सभेचे ठिकाणी व तीत केली जाणारे कामे ही नमूद केली पाहिजेत. संस्थेच्या सभापती व त्याचे गैरहजेरीत समितीच एक सदस्य व चिटणीस यांनी नोटीशीवर सहाय्य केल्या पाहिजेत.

30. सर्वसाधारण सभेत हजर असलेल्या सदस्यांपैकी दोन तृतीयांशच्या परवानगीने कार्यक्रमपत्रिकेत दाखल केली नसलेली कामे कोणाही सदस्यास सभेपुढे मांडता येतील.
31. कोणत्याही सर्वसाधारण सभेत एकूण सदस्यांच्या संख्येने दोन पंचमांश अगर 25 (यापैकी कमी संख्या असेल तितके) सदस्य हजर असले म्हणजे गणपूर्ती (कोरम) झाली असे समजले जाईल. सभेस गणपूर्ती झाली नसेल तर ती सभा अर्ध्या तासापर्यंत पुढे ढकलली जाईल. अगर त्या सभेच्या मुळच्या नोटीशीत जाहिर केलेल्या त्याच दिवशीच त्यानंतरच्या वेळी ती सभा भरेल व अशा पुढे ढकललेल्या सभेत मूळ सभेच्या कार्यक्रम पत्रिकेतील कामे केली जातील. मग अशा सभेस गणपूर्ती असो वा नसो सभेत काही कामे झाल्यावर कार्यक्रम पत्रिकेतील सर्व कामे त्यादिवशी पूर्ण करणे शक्य नसेल तर त्या सभेत हजर असणा-या सदस्यांनी नियम क्रमांक 60 मधील तरतूदीनुसार ठरविलेल्या पण त्या भरलेल्या सभेच्या तारखेपासून 30 दिवसांनपेक्षा नाही अशा दुस-या एखादया तारखेपर्यंत ती सभा पुढे ढकलता येईल. अशा पुढे ढकललेल्या सभेत कार्यक्रम पत्रिकेतील राहिलेले विषय विचाराकरीता घेतले जातील.
32. पोटनियम क्र.30 व 31 मध्ये काहीही तरतूद केली असली तरी संस्थेच्या सदस्यास काढून टाकणे अगर तिच्या सदस्याला समितीमधुन कमी करणे अगर तीच्या पोटनियमात बदल करणे व संबंधिताचे अधिनियम, नियम अगर संस्थेचे पोटनियम यातील तरतूदीनुसार व नियम क्र. 60 प्रमाणे ठरावाची नोटीस दिल्याशिवाय कोणत्याही सर्वसाधारण सभेपुढे आणता येणार नाहीत.
33. सर्वसाधारण सभा आपला अध्यक्ष निवडेल. पुढील वार्षिक सभेत फेर निवडणुक होईपर्यंत वेळोवेळी होणा-या सर्वसाधारण सभांचा तो अध्यक्ष राहिल.
34. अधिनियम कलम क्र.27 नियम क्रमांक 60 मधील तरतूदीनुसार सर्वसाधारण सभेत मतदान केले जाईल. सभेत असणा-या सदस्यास एकापेक्षा जास्त मत देण्याचा अधिकार असणार नाही. ज्यांच्यावर स्वतःच्या कर्जाबद्दल झालेला निवाडा बजावणीस पाठविला असेल अशा सदस्यास समितीच्या व इतर निवडणुकांच्या प्रश्नावर मतदान करता येणार नाही. अध्यक्षास इतर सदस्यांप्रमाणे एकमत असेल. एखादया ठरावावर मतदान सारखेच विभागले गेल्यास अध्यक्षास एक निर्णायक मत असेल. एखादया

ठरावावर (मतैक्य न झाल्याने) सदस्य विभागले गेलेले असतील तेव्हा मतदान करणा-या कोणाही सदस्याला मतमोजणी (पोल) करण्याची मागणी करता येईल. त्यानंतर अध्यक्षानी मतमोजणी केली पाहिजे. गुप्त मतदानपध्दतीच्या निवडणुकीसंबंधी पोटनियम अंमलात असतील तेव्हा त्या निवडणुकीशिवाय इतर प्रत्येक ठरावाचा निकाल हात वर उभारून केलेल्या मतदानावरून केला जाईल. मतदान करणा-या क्रियाशील सदस्यांच्या बहुमताने प्रत्येक ठराव मंजूर केला जाईल.

35. सर्वसाधारणपणे सभेत पास झालेल्या कोणत्याही ठरावात बदल करण्यासंबंधीचा ठराव सर्वसाधारणपणे सभेत पास झालेल्या मुळ ठरावाचे तारखेपासून सहा महिन्यांचे आत मे.उप/सहाय्यक निबंधक यांच्या पूर्वपरवानगीशिवाय कोणत्याही सर्वसाधारण सभेत आणता येणार नाही.

36. संस्थेने खाली दिलेल्या संस्थांना संलग्न होऊन त्यांचे सदस्य झाले पाहिजे.

1. जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
2. जिल्हा सहकारी खरेदी विक्री संस्था
3. जिल्हा सहकारी मंडळ (डिस्ट्रिक्ट कोऑप बोर्ड)
4. महाराष्ट्र राज्य सहकारी ग्राहक महासंघ

संस्था ज्या संस्थांची सदस्य झाली असेल अशा संस्थांच्या सर्वसाधारण सभांना संस्थेतर्फे तिच्या प्रतिनिधीने हजर राहाण्याबद्दल व तीत मत देण्याबद्दल अधिनियम कलम क्र.27 चे तरतूदींना अधिन राहून समिती वेळोवेळी ठराव करेल.

36.A सर्वसाधारण सभा तक्रार निवारण समिती ची नेमणूक करेल.(तक्रार निवारण समितीची रचना उपविधी क्रमांक 65 मध्ये सविस्तर देण्यात आलेली आहे.)

37. सर्वसाधारण सभांचा वृतांत पुस्तकात व्यवस्थापकाने सभेच्या दिनांकापासून 15 दिवसांच्या आत लिहून ठेवला पाहिजे.

निवडणूक :-

38.संस्थेची निवडणूक ही संचालक मंडळाची मुदत संपण्यापूर्वी घेण्यात यावी जेणे करून संचालक मंडळ त्यांचे कामकाज पहिल्या संचालक मंडळाची मुदत संपताच लगेच स्विकारू शकेल.

39. संस्थेच्या मतदार यादया, निवडणूक कार्यक्रम आदि सर्व बाबींचे व्यवस्थापन, नियंत्रण व कार्यान्वयन या बाबी राज्य शासनाने नियुक्त केलेल्या प्राधिका-याकडे किंवा राज्य सहकारी निवडणूक प्राधिकरणाकडे राहिल.

संचालक मंडळ :-

40. संस्थेचा व्यवहार व कामकाज यांची व्यवस्था खाली नमूद केल्या प्रमाणे 21 पेक्षा जास्त सदस्य नाहीत अशा संचालक मंडळाच्या हाती राहिल
(संस्थेचे कार्यक्षेत्र व संस्थेची सभासद संख्या यांचा विचार करुन संचालक सदस्यांची संख्या निश्चित करावी)

41. संचालक मंडळाच्या निवडणुकी बद्दलच्या संस्थेच्या पोटनियमात इतर काहीही असले तरी संचालक मंडळावर खालील प्रकारच्या सभासदांसाठी जागा राखीव राहतील . या जागा-

1. महिला प्रतिनिधी - 2
2. अनुसुचित जाती किंवा जमातीतील सदस्य -1
3. इतर मागासवर्गीय सदस्य - 1
- 4.विमुक्त जाती, भटक्या जमाती किंवा विशेष मागासवर्गातील सदस्य- 1

जर वर नमूद केलेल्या त्या त्या प्रवर्गातील सभासद संस्थेत नसतील तर त्या प्रवर्गासाठी जागा आरक्षित ठेवण्याची गरज नसेल

42. तज्ञ संचालक : एकूण 2

तज्ञ संचालक म्हणजे ज्या व्यक्तीस वित्त, व्यवस्थापनामधील अनुभव किंवा ग्राहक संस्थेच्या उद्देश आणि उपक्रमाशी निगडीत बाबींमध्ये विशेष ज्ञान असलेली व्यक्ती होय.

1. नियुक्ती -संचालक मंडळ त्यांना स्विकृत करेल.

2. मतदानाचा अधिकार - संचालक मंडळाच्या निवडणुकीच्या अनुषंगाने मतदान करण्याचा अधिकार नाही. मात्र संस्थेच्या व्यवसायाच्या अनुषंगाने कामकाजात ठराव व निर्णय यामध्ये त्याचे मत ग्राह्य धरले जाईल .
3. गणपुर्ती :- संचालक मंडळ सभेच्या गणपुर्तीसाठी त्यांची उपस्थिती ग्राह्य धरली जाणार नाही.
- 43) कार्यलक्षी संचालक - (Functional Director) :- 1 किंवा 2 संस्थेने नियुक्त केलेले मुख्य कार्यकारी अधिकारी / व्यवस्थापक हे महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम 1960 चे कलम 74 (3) नुसार संचालक मंडळाचे पदसिद्ध सदस्य असतील. सदर मुख्य कार्यकारी अधिकारी / व्यवस्थापक हे कार्यलक्षी संचालक म्हणून काम पहातील. संचालक मंडळाची संख्या 17 असल्यास कार्यलक्षी संचालक 1 आणि 18 ते 21 असल्यास कार्यलक्षी संचालक 2 असतील. संस्थेच्या एखादया वरिष्ठ पातळीवरील अधिका-याची / खाते प्रमुखाची संस्थेचा दुसरा कार्यलक्षी संचालक म्हणून संचालक मंडळ नियुक्ती करेल.
- 1) नियुक्ती - संचालक मंडळ
 - 2) मतदानाचा अधिकार - नाही
 - 3) गणपुर्ती - गणपुर्तीसाठी उपस्थिती ग्राह्य धरली जाणार नाही.
44. संचालक मंडळाचा कार्यकाल पाच वर्षांचा असेल. तो कालावधी संचालक मंडळाच्या निवडीच्या तारखेपासुन मोजण्यात येईल संचालक मंडळाच्या मुदतीत कोणत्याही कारणाने संचालक सदस्याच्या रिक्त होणा-या जागा अधिनियमातील तरतुदीनुसार भरल्या जातील. तसेच पदाधिका-यांचा कार्यकाल पाच वर्षांचा राहिल आणि तो संचालक मंडळाच्या मुदतीबरोबरच संपेल .
45. संचालक मंडळाच्या सभेस निवडून आलेल्या एकूण संचालकाच्या 51% पेक्षा कमी नसेल इतका कोरम (गणसंख्या) असेल.
46. संस्थेच्या मंडळावरील संचालकाच्या जागेच्या निवडणुकीस उभे रहाण्यास खालील पात्रता आवश्यक राहिल. निवडून येणा-या संचालकाच्या जागेसाठी उमेदवारी करणारी व्यक्ती :-

1. पोटनियम क्रमांक 5 इ मधील तरतुदीनुसार क्रियाशील सभासद असावा व तो सभासद अधिनियमाचे कलम 27(3) आणि 27(3A) ची पूर्तता करणारा असावा.

2. ती व्यक्ती महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम 1960 व नियम 1961 मधील तरतुदीनुसार अपात्र असता कामा नये.

47. नियम क्र.58 मधील तरतूदीप्रमाणे समितीचा एखादा सदस्य समितीवर राहाण्यास अपात्र ठरला असल्यास अगर समितीवर असताना त्यास अनैतिक स्वरूपांच्या फौजदारी गुन्ह्याबद्दल शिक्षा झाल्यास त्यास समितीवर सदस्य म्हणून राहाता येणार नाही. शिक्षा होऊन पाच वर्षे झाल्यानंतर ही अपात्रता राहाणार नाही.

अ) जर संस्थेच्या सभासदाला अधिनियम कलम 79 किंवा 88 अन्वये किंवा कलम 85 अन्वये कोणताही संस्थेचा झालेला चौकशीचा खर्च देण्यास जबाबदार धरण्यात आले असेल तर तो सदस्य म्हणून नियुक्त, नामनिर्दिष्ट होण्यास, निवडून येण्यास स्विकृत (को-ऑप्ट) केला जाण्यास किंवा समिती सदस्य म्हणून चालू राहाण्यास अपात्र ठरेल व त्याची समितीवरील जागा मोकळी झाली असे समजले जाईल.

48. योग्य कारण दाखविल्यावाचून समितीच्या लागोपाठ चार सभांना एखादा सदस्य गैरहजर राहिल्यास त्यास समितीमधून कमी करण्यात येईल. तथापि कमी करण्यापूर्वी त्यास आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिली जाईल.

अ) संस्थेच्या समितीच्या निवडणुकीसाठी सभासदांचे आलेले नामनिर्देशन पत्र (उमेदवारी अर्ज) नामंजूर झाल्याचे संस्थेचे नामंजूरीचे पत्र मिळाल्याच्या तारखेपासून तीन दिवसांच्या आत त्या नाराज झालेल्या सभासदाला मा.नोंदणी अधिकारी यांचेकडे अपिल करता येईल. असे अपिल मिळाल्याच्या तारखेपासून दहा दिवसांच्या आत ते निकालात काढतील. अपिलात दिलेला निर्णय अंतिम (अखेरचा) असेल तर अपिलात दिलेल्या निर्णयावर आणखी अपिल किंवा पुनरीक्षण (रिव्हिजन) करता येणार नाही. कायदेशीर नामनिर्देशित करण्यात आलेल्या उमेदवाराची यादी अपिलावरील निर्णयाच्या अधिन असेल. उमेदवारी अर्जाच्या छाननीची तारीख व उमेदवारी मागे घेण्याची शेवटची तारीख यामधील कालावधी पंधरा दिवसांपेक्षा कमी असणार नाही.

ब) निवडणुकीने निवडुन येणा-या संस्थेच्या पदाधिका-याविरुद्ध त्यावेळी समितीचा कोणत्याही सभेस हजर राहाण्यास व मतदान करण्यास पात्र असलेल्या समितीच्या एकूण सदस्यांपैकी दोन तृतीयांश सदस्यांनी सभेत बहुमताने अविश्वासाचा ठराव पास केल्यास तो असा कोणताही पदाधिकारी म्हणुन चालू राहाण्याचे बंद होईल आणि त्याचे पद मोकळे झाल्याचे समजण्यात येईल.

ज्या कोणत्याही समितीच्या विशेष सभेत अविश्वासाचा ठराव मांडावयाचा असेल त्या सभेस हजर राहाण्यास व मतदान करण्यास पात्र असणा-या एकूण सदस्यांच्या कमीत कमी एक तृतीयांश सदस्यांनी त्या ठरावाच्या सभेच्या मागणीपत्रावर सहया केल्या पाहिजेत आणि ते मागणीपत्र नियमांनी ठरविलेल्या नमून्यात व ठरविलेल्या पध्दतीने मा.नोंदणी अधिकारी यांचकडे पाठविले पाहिजे. परंतु ज्यांच्या विरोधी अविश्वास ठराव मांडावयाचा त्यापैकी एखादयाची अधिकारपदावर आल्याची मुदत सहा महिन्यांपेक्षा कमी असेल तर अशा विशेष सभेचे मागणीपत्र देता येणार नाही.

विशेष सभेचे मागणीपत्र मिळाल्याच्या तारखेपासून सात दिवसांचे आत मा.नोंदणी अधिकारी समितीची विशेष सभा बोलावतील अशी सभा नोटीस काढल्याच्या तारखेपासून पंधरा दिवसांचे आत घेण्यात येईल. सदर सभेचा अध्यक्ष मा. नोंदणी अधिकारी यांनी अधिकृत केलेला सहाय्यक निबंधक यांचे दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेला अधिकारी असेल, अशा सभेत अध्यक्षपदी असताना समितीच्या सभेत अध्यक्षस्थानी असणा-या अध्यक्षास किंवा सभापतीस हे अधिकार असतात तेच अधिकार असतील. परंतु त्यास मतदान करण्याचा अधिकार असणार नाही. बोलविण्यात आलेली ही सभा कोणत्याही कारणावरून तहकूब करता येणार नाही. अविश्वास ठरावाच्या बाजूने व विरोधी मतदान करणा-या समिती सदस्यांची नावे सभेत वाचून दाखविण्यात येतील आणि समितीच्या सभेच्या ठरावबुकात त्याची नोंद केली जाईल. अविश्वासाचा ठराव फेटाळण्यात आल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या आत समितीपुढे कोणताही अविश्वासाचा ठराव फेटाळण्यात आल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या आतसमितीपुढे कोणताही अविश्वासाचा कोणताही ठराव पुन्हा आणता येणार नाही.

क) ज्या सभासदाने संस्थेकडून -

1. अनामत अगर अडव्हान्स (अग्रीम) रक्कम घेतली असेल अगर
- 2)कोणताही माल किंवा विक्रेय वस्तु उधारीवर खरेदी केल्या असतील, अगर
- 3.आपल्या स्वतःसाठी कोणत्याही सेवा (ज्यासाठी सेवेची बिले भरावी लागतात अशा) घेतल्या असतील.

अशा अनामत अगर अडव्हान्स रकमा अगर माल खरेदीच्या अगर सेवेच्या रकमा भरण्याबाबत संस्थेने लेखी स्वरूपात पाठविलेली नोटीस त्याला बजावण्यात आल्याच्या तारखेपासून तीन महिन्यांचे आत रक्कम अगर सेवा घेतल्यापासून तीस (30) दिवसांच्या आत यापैकी जी मुदत असेल त्या दिवसापासून तो समिती सभासद कमी झाला व त्याची जागा मोकळी झाली आहे असे समजण्यात येईल.

ड) अधिनियम कलम क्र.71(ए) मधील तरतूदीविरुद्ध संस्थेची रक्कम एखादया पदाधिका-याने अधिनियम कलम क्र.78, 78अ किंवा 96 अन्वये संस्थेच्या कोणत्याही पदाधिका-या विरुद्ध वैयक्तिक नात्याने दाखल केलेल्या किंवा करण्यात आलेल्या कोणत्याही कार्यवाहीचा खर्च संस्थेच्या निधीतून खर्च केल्यास सदर रक्कम संस्थेचे नोंदणी अधिकारी एक महिन्यात संस्थेला परत करा असा त्या पदाधिका-यास आदेश देतील पण त्या आदेशामधील संबधीत पदाधिका-यांने ही रक्कम मुदतीत परत केली नाही तर नोंदणी अधिकारी ही रक्कम वसुलीसाठी प्रमाणपत्र देतील व त्यानंतर दिलेल्या प्रमाणपत्रान्वये ती रक्कम जमिन महसूलाच्या थकबाकी प्रमाणे वसूल केली जाईल.

ज्या व्यक्तीविरुद्ध ही कारवाई करण्यात आली असेल ती व्यक्ती कोणत्याही सहकारी संस्थेचा पदाधिकारी म्हणून राहाण्यास अपात्र राहिल तसेच कोणत्याही आगामी निवडणुकीच्यावेळी आणि ज्या कालावधीत रक्कम भरण्यास सदर व्यक्तीने कसूर केली तो एक महिन्याचा कालावधी संपल्यानंतर लगेच घेतल्या जाणा-या कोणत्याही पोटनिवडणुकीच्या वेळी कोणत्याही संस्थेचा पदाधिकारी होण्यास अपात्र ठरेल.

ई) जर एखादा सभासद अधिनियमान्वये किंवा त्याखाली केलेल्या नियमान्वये कोणत्याही प्रकारे अपात्र ठरला असल्यास तो समिती सभासद म्हणुन नियुक्त होण्यास, नामनिर्दिष्ट होण्यास, स्विकृत (को-ऑप्ट) केला जाण्यास किंवा समिती सदस्य म्हणुन चालू राहाण्यास अपात्र ठरेल व त्याची जागा मोकळी झाली असे समजले जाईल.

फ) अधिनियम कलम क्र.73 (सीए), सहकारी नियम 58 प्रमाणे कोणत्याही मुदतीचा हप्ता थकविणारा थकबाकीदार व त्याचा जामिनदार कोणत्याही संस्थेच्या समितीवर सभासद म्हणुन नेमणुकीने, स्विकृतीने अगर नामनिर्दिष्ट होऊन येण्यास तसेच तो समितीवर सभासद म्हणुन राहाण्यास अपात्र ठरतील.

49. समिती सदस्यांचा व्यक्तीशः हितसंबंध असणा-या बाबींचा विचार चालू असता त्याला समितीच्या सभेत हजर राहाता येणार नाही किंवा मत देता येणार नाही.

50. अधिनियम, नियम व संस्थेचे पोटनियम यातील तरतूदी व सर्वसाधारण सभांनी वेळोवेळी केलेले ठराव यानूसार संस्थेचे काम चालविण्यास समितीस पूर्ण अधिकार राहिल.

51. समितीच्या सभेची लेखी सूचना व सभेचा कार्यक्रम सभेच्या पूर्वी निदान पाच दिवस अगोदर चिटणीसाने समिती सदस्यांकडे पाठविला पाहिजे. अशा सभा, सभापतीच्या लेखी सूचनांनुसार व संमतीने चिटणीसाने बोलविल्या पाहिजेत. मागणी करुनही अशा सभा बोलविण्यात सभापतीकडून टाळाटाळ होत असेल तर सभा बोलविण्यासंबंधी समितीच्या बहुमताने दिलेला लेखी आदेश चिटणीसावर बंधनकारक राहिल.

52. पंचवार्षिक निवडणुकीनंतर पंधरा दिवसात राज्यसहकारी निवडणूक प्राधिकरण पदाधिका-यांची निवडणूक घेईल सदर निवडणूकीद्वारे समिती आपल्या पैकी एक सदस्यास सभापती म्हणुन निवडले पाहिजे व त्या सभांचा सभापती म्हणुन काम केले पाहिजे. सभापती गैरहजर असेल तेव्हा सभेस हजर असलेल्या सदस्यांनी आपल्यापैकी एका सदस्यास त्या सभेकरिता सभापती म्हणुन निवडले पाहिजे. सभापतीस सदस्य या नात्याने असलेल्या मताखेरीज समान मतप्रसंगी एक जादा मत देण्याचा अधिकार असेल.

53. संस्थेच्या कामाकरिता समितीच्या आवश्यक तितक्या सभा भरविल्या जातील. परंतु दरमहा निदान एक तरी सभा भरलीच पाहिजे. सभांचा वृतांत पुस्तकात चिटणीसाने लिहून ठेवला पाहिजे. समितीस योग्य वाटेल अशा अगदी जरूरीच्या प्रसंगी समितीच्या सदस्यांमध्ये यादी फिरवून एखादया प्रश्नावर त्याचा निकाल करून घेता येईल व त्यानंतर संस्थेच्या समितीच्या सभेत तो निकाल कायम करता येईल. यादीतील प्रश्नावर मतभेद झाल्यास या प्रश्नाचा निकाल समितीच्या सभेत घेतला जाईल.

54. समितीची कामे खालीलप्रमाणे असतील -

1. सदस्य होण्यासाठी व भागासाठी आलेल्या अर्जाचा निकाल करणे.
2. कर्ज काढणे, ठेवी स्विकारणे व त्यांच्या अटी ठरविणे.
3. भागांचा व इतर रकमांचा वसूल घेणे.
4. विवक्षित क्षेत्रापुरत्या अगर त्या कामाकरिता उपसमित्या नेमणे.
5. पोटनियमांचे उल्लंघन केल्याबद्दल सदस्यावर कशा रितीने व कोणती कारवाई करावयाची ते ठरविणे.
6. संस्थेच्या कामासंबंधी होणारा खर्च मंजूर करणे.
7. हिशोब वेळच्यावेळी लिहून घेणे, वेळोवेळी संस्थेची किर्द, मालविक्री व मालसाठा पुस्तके व इतर हिशोबांची पुस्तके व रोकड शिल्लक तपासणे.
8. अधिनियम कलम क्र.75 व नियम क्र.61 मधील तरतूदीनुसार वार्षिक अहवाल, ताळेबंदपत्रके वर्ष संपल्यावर 45 दिवसात तयार करणे व ते तयार केल्यापासून 15 दिवसांत निबंधकांकडे पाठविणे.
9. चिटणीसास तात्पुरते कमी करणे, त्याला कायमचे कामावरून कमी करण्याबद्दल सर्वसाधारणसभेपुढे शिफारस करणे, चिटणीसावरील व इतर पगारी अधिका-यांना व सेवकांना नेमणे, अनुक्रमे त्यांच्या पगाराची व भत्त्याची श्रेणी (स्केल) व रक्कम ठरविणे अगर त्यात बदल करणे त्यांना दंड करणे अगर तात्पुरते कामावरून दूर करणे अगर या सर्वबाबत विनियम तयार करून ते सर्वसाधारण सभेपुढे मंजूरीस ठेवणे.

10. कायदेशीर कामे चालविणे, त्या कामासंबंधात प्रतिपक्ष चालविणे किंवा एखादया बाबतीत संघीय संस्थेच्या संमतीने तडजोड करणे. संस्थेतर्फे कायदेशीर कामे चालविण्याकरिता तिच्या पदाधिका-यास अगर अधिका-यास अधिकार देणे.

11. आपल्या सदस्यांच्या गरजा आजमावून चांगल्या मालाची योग्य भावात वेळोवेळी खरेदी करण्याची तजवीज करणे, मालाचे योग्य वजन करणे, विक्रीच्या किंमती ठरविणे, जरूरीप्रमाणे भाव कमी जास्त करणे, मालावरील किंमती दाखविण्याची व्यवस्था करणे, माल खराब झाला असल्यास विशेष नुकसान न येता त्याची विक्री करणे, मालाच्या घट-तुटीस मंजूरी देणे, माल खराब न होईल अशा रितीने त्याची साठवणूक करणे.

12. पोटनियम क्र.2 (अ) प्रमाणे कामे हाती घेणे व त्याकरिता भांडवल पुरविण्याची व्यवस्था करणे.

13. संस्था वापरीत असलेले काटे, वजनमापे तपासणे.

14. संस्थेच्या कचेरीसाठी व माल साठविण्यासाठी जागा संपादन करणे अगर भाड्याने घेणे.

15. संस्थेच्या माल साठविण्याची जागा व संस्थेचा माल याचे आगीपासून नुकसान होऊ नये म्हणून योग्य दराने विमा उतरविणे.

16. चिटणीस व ज्या इतर कर्मचा-यांच्या रोकडीशी, मालाशी, महत्वाचे कागदपत्राशी अगर रोख्यांशी संबंध येत असेल त्यांचेकडून फायडेलिटी बॉड घेण्याची व्यवस्था करणे.

17. लेखापरीक्षा यादी विचारात घेणे. अधिनियम कलम क्र.82 व नियम 73 मधील तरतूदीनुसार लेखापरीक्षा दोष दुरुस्तीचे प्रतिवृत्त नियमाच्या "ओ" नमुन्यात मे.उप/सहायक निबंधक यांचेकडे पाठविणे आणि लेखापरीक्षा यादी व दोष दुरुस्ती प्रतिवृत्त पुढील सर्वसाधारण सभेपुढे ठेवणे.

18.भाग (शेअर्स) सरकारी व इतर रोखे यांचेवर संस्थेच्या वतीने शेरा लिहिणे ते विकणे अगर ते वर्ग करणे अथवा न करणे आणि त्याकरिता समितीच्या दोन अथवा अधिक सदस्यांना जरूर ते अधिकार देणे.

19. संस्थेचे उद्देश पार पाडण्याच्या दृष्टीने सर्वसाधारणपणे संस्थेचा व्यवहार चालविणे.

20.संस्थेच्या सभासदांच्या शिक्षण व प्रशिक्षणासाठी आणि सभासदांचा संस्थेच्या व्यवस्थापनात सहभाग वाढविण्यासाठी आणि संस्थेच्या कामकाजात पारदर्शकता आणण्यासाठी आवश्यक उपाययोजना करणे.

55. समिती किंवा समितीचा सदस्य यांच्या नेमणुकीचे वेळी काही दोष असल्याचे मागाहून आढळून आले अगर समितीवरील काही जागा रिकाम्या राहिल्या तर समितीने अगर समितीचा सदस्य या नात्याने सदभावनेने केलेली कामे ही जणू काय ती समिती अगर तो सदस्य यांची नेमणूक योग्य झाली अगर त्या समितीवर तिचे सर्व सदस्य होते असे समजून अधिनियम कलम क. 77 मधील तरतूदीप्रमाणे कायदेशीर समजली जातील.

56. अधिनियम व नियम यातील तरतूदींना अधिन राहून समितीच्या निकालावर सर्वसाधारण सभेकडे त्या निकालाची समज दिल्याच्या तारखेपासून दोन महिन्यांचे आत अपील करता येईल. त्या मुदतीनंतर केलेले अपील सर्वसाधारण सभा नामंजूर करील.

नियंत्रण समिती :-

57. नियंत्रण समिती खालील सदस्यांची राहिल

समितीचा सभापती, समिती सदस्यांनी आपल्यामधून निवडलेला एक सदस्य व पैसा पुरविणा-या जिल्हा मध्यवर्तीसहकारी बँकेचा एक प्रतिनिधी (बँकेचे कर्ज असल्यास) यांची मिळून नियंत्रण समिती होईल. ती संस्थेच्या सर्व हिशोबाची पाहाणी करील. व निदान तिमाहीतून एकदा तपासणी करील. ही समिती संस्थेची सांपत्तिक स्थिती व कार्य यासंबंधाने वर्षअखेरीस प्रतिवृत्त तयार करील. समितीची सभा दर महिन्यातून एकदा तरी भरेल.

58 अ) नियंत्रण समितीला संस्थेची सर्व कागदपत्रे तपासण्याचा व संस्थेच्या मालाची नोंद करताना किंवा माल मोजताना हजर राहाण्याचा अधिकार आहे. त्याचप्रमाणे सदरहू समितीस संस्थेच्या समितीला सूचना करण्याचा तसेच विशेष

सर्वसाधारण सभा बोलावून समितीस अथवा तिच्या मधील एक अथवा अधिक सदस्यास काढून टाकण्यासंबंधी शिफारस करण्याचाही नियंत्रण समितीला अधिकार आहे.

चिटणीस / कार्यकारी संचालक / व्यवस्थापक

59. चिटणीसाची नेमणूक / बडतर्फी सर्वसाधारण सभेत केली जाईल . तसेच त्यांचेकडून संस्थेचा दैनंदिन व्यवहार पाहून त्यानुसार जामीन रोखा घेतला पाहिजे. त्याचेसंबंधी काही तक्रार असल्यास ती समितीमार्फत नियंत्रण समितीकडे / तक्रार निवारण समितीकडे करता येईल.

60. नियम क्रं.57 मधील तरतुदीप्रमाणे संस्थेच्या एखाद्या करारात, व्यवहारात,केलेल्या अगर विकलेल्या मिळकतीत चिटणीसाला कसलाही भाग अगर हितसंबंध ठेवता येणार नाही.

61. चिटणीसाची कामे खालीलप्रमाणे असतील :-

1.संस्थेच्या सर्वसाधारण सभा तसेच समितीच्या सभा बोलवणे व त्यांना हजर राहणे.

2.अशा सभेत होणा-या कामाची नोंद वृत्तांत पुस्तकात करणे.

3.समितीच्या हुकूमाने पैसे खर्च करणे, येतील त्या रकमा घेणे.

4.नियम क्रं.65 व पोटनियम क्रं. 63 मध्ये नमुद केलेली व संस्थेची जरूर ती पुस्तके व हिशोब वेळचेवेळी लिहून ठेवणे.

5.जमा पावत्या, खर्चाच्या पावत्या (व्हौचर्स) व संस्थेचे काम चालण्याकरिता लागणारी इतर सर्व कागदपत्रे तयार करणे.

6. नियम क्रं.61 व 62 प्रमाणे वार्षिक ताळेबंद पत्रके ठरलेल्या मुदतीचे आत तयार करून समितीपुढे ठेवणे व ती सर्वसाधारण सभेने नेमलेल्या भागाच्या लेखा परीक्षकाकडे मुदतीत पाठविण्याची व्यवस्था करणे.

7.संस्थेचा पत्रव्यवहार चालविणे व सदस्यांना लागणारी संस्थेची जरूर ती माहिती पुरविणे.

8.लेखा परीक्षा यादी आल्यानंतर ताबडतोब ती समितीच्या विचाराकरता तिच्यापुढे ठेवणे व तिच्यात दाखविलेला दोष व चुका दुरूस्त करण्याबाबत जरूर

तजविज करणे व नियम क्रं.73 प्रमाणे दोष दुरुस्ती प्रतिवृत ठरलेल्या मुदतीच्या आत समितीपुढे ठेवून ते पुढे पाठविण्याची व्यवस्था करणे.

9.संस्थेच्या पगारी कर्मचा-यांना कामाच्या दिशा दाखविणे, त्यांच्यावर देखरेख ठेवणे व त्यांचे नियंत्रण करणे.

10.सदस्यांनी संस्थेशी केलेल्या व्यवहाराची पासबुके वेळच्यावेळी भरून त्यांना देणे व बिगर सदस्यांना व ठेविदारांना संस्थेशी झालेल्या त्यांच्या व्यवहाराच्या वर्षाखेरच्या बाक्या कळविणे व त्याबरोबर असल्याची त्यांची कबुली पत्रे मागवून घेऊन ठेवणे व पुढील लेखापरीक्षण तपासणी वेळेस ती मा.लेखा परीक्षक यांना दाखविणे.

11.संस्थेतर्फे दिल्या जाणा-या जमेच्या पावत्यावर चिटणीसांनी सहया केल्या पाहिजेत. भागांची भागपत्रे, दस्तऐवज व इतर महत्वाची कागदपत्रे यावर चिटणीस व समितीचा एक सदस्य यांनी सहया करून दिल्या पाहिजेत.

12.चिटणीसाच्या गैरहजेरीत तात्पुरती कामे करण्यास समितीला दूस-या एखादया व्यक्तीस अधिकार देता येईल.

13. अधिनियमातील तरतूदीनुसार विहित विवरणपत्रे निबंधकाकडे मुदतीत सादर केली पाहिजेत.

62.संस्था आपल्या कर्मचा-यांसाठी भविष्य निर्वाहनिधी (प्रॉव्हिडंट फंड) स्थापन करील व तो निधी सुस्थितीत ठेवण्यासंबंधीचे व त्याचा उपयोग करण्यासंबंधीचे नियम मे.नोंदणीअधिकारी यांचे पूर्वसमतीने संस्थेने तयार केलेले असतील.या निधीची स्थापना व त्याची व्यवस्था अधिनियम कलम क्रं.71 नियम क्रं.56 मधील तरतुदीप्रमाणे केली जाईल.

63.चिटणीस/व्यवस्थापकाने वरील कामे पार पाडावयाच्या कामी हयगय केल्यास त्यामुळे होणा-या संस्थेच्या नुकसानीबद्दल त्याला वैयक्तिक रितीने जबाबदार धरले जाईल.

तक्रार निवारण समिती :-

64. संस्थेचे सभासदांमधील तसेच सभासद व संस्थेमधील वाद, तक्रारी सोडविण्यासाठी संस्था स्तरावर वार्षिक सर्वसाधारण सभेमध्ये तक्रार निवारण समितीची नेमणूक करण्यात येईल.

रचना -

अ) सदर समिती त्रिसदस्यीय राहिल (क्रियाशील सभासदांमधून) यातील एक व्यक्ती ही अध्यक्ष व अन्य दोन व्यक्ती समितीचे सदस्य म्हणुन काम करतील.

समितीचे अध्यक्ष हे संस्थेचे वरीष्ट सभासद व संस्थेच्या कामकाजाचे ज्ञान असलेले असावे तसेच समितीचे उर्वरीत दोन सदस्य हे संस्थेच्या कामकाजाबाबत अनुभवी सभासद असावेत.

ब) संस्थेचा वरीष्ट अधिकारी, समितीचा सचिव म्हणुन काम पाहिल व समितीच्या कामकाजाची नोंद ठेवण्याचे काम तो करेल. समितीचा कालावधी एक वर्षाचा राहिल.

क) कार्यव्याप्ती :-

सदर समिती संस्थेच्या सभासदांमधील किंवा सभासद व संस्थेमधील व्यवसाया संदर्भात व व्यवस्थापन संदर्भातील वाद किंवा तक्रारी यांचे निवारण करेल. प्राप्त झालेल्या तक्रारीच्या अनुषंगाने संबंधितास सुनावणी देऊन व म्हणणे

ऐकून 3 महिन्यांच्या आत तक्रारीचे निराकरण करणे आवश्यक राहिल. सदर समितीची कर्तव्ये म्हणजे त्यांच्या समोर आलेल्या वादामध्ये संस्थेस योग्य तो सल्ला देण्याबरोबरच कायदा / नियम, संस्थेचे उपविधी व सहकार खात्याचे आदेश व मार्गदर्शक तत्वे यांचा विचार करून सभासद व संस्था यांचे मध्ये तडजोड घडवून आणणे .सदर समितीचे इतिवृत्तास संचालक मंडळ सभेत मान्यता देणे आवश्यक राहिल.

सहकार प्रशिक्षण :-

65. संस्थेच्या सभासद ,संचालक ,अधिकारी ,कर्मचारी यांना सहकार विषयक आणि संस्थेचा व्यवहार विषयक प्रशिक्षण देणे आवश्यक आहे. त्यानुसार प्रत्येक वर्षी संस्था अशा प्रशिक्षणासाठी आराखडा तयार करेल त्यामध्ये संस्थेचे संचालक, सभासद, अधिकारी, कर्मचारी यांच्या प्रशिक्षणाचा समावेश असेल. सदरच्या प्रशिक्षणापोटी होणा-या खर्चाची तरतूद संस्था त्यांच्या अर्थसंकल्पामध्ये दरवर्षी करेल. सदरचे प्रशिक्षण हे संघीय संस्था/नाबार्ड /यशदा /वैकुंठ मेहता इन्स्टिट्यूट ऑफ को. ऑप.मॅनेजमेंट या संस्थाच्या माध्यमातून घेता येईल.

नफ्याची वाटणी

66. प्रत्येक वर्षअखेरचे हिशेब तयार झाल्यावर संस्थेच्या ठोकळ नफ्यातून अधिनियम कलम क्रं.65 व नियम क्रं.51 मधील तरतुदीनुसार निरनिराळ्या खर्चाच्या वगैरे रकमा अधिनियम क्रं.71 प्रमाणे सेवक निधीसाठी संस्थेने दिलेली अंशदाने व तोट्याच्या रकमा वजा करून, संस्थेच्या निव्वळ नफ्याचा आकडा काढला जाईल व नफा लगतच्या पुढील वार्षिक सर्व साधारण सभेत जाहीर केला जाईल.

अ) संस्था आपली संबंधीत वित्तीय (आर्थिक) विवरण पत्र (पत्रके) तयार करील व सहकरी नियमातील तरतुदीप्रमाणे निव्वळ नफा अगर तोटा याचा हिशोब काढील .

67. अधिनियम कलम क्रं. 64 ते 69 व नियम क्रं. 50 ते 53 व 55 मधील तरतुदीना अधीन राहून निव्वळ नफ्याची विभागणी खालील बाबीवर केली जाईल.

- 1.कमीत कमी 25 टक्के - गंगाजळीकरीता
- 2.जास्तीत जास्त 12 टक्के दराने लाभांश वाटण्याकरिता.
- 3.नियम क्रं.53 अन्वये द्यावयाच्या शिक्षण निधीकरिता.

4. भाग भांडवलाच्या दोन टक्के इतका नियम क्र.52 प्रमाणे उभारावयाच्या लाभांश समिकरण निधिकरीता.
 5. भाग भांडवलाच्या दोन टक्के इतका नियम क्र.52 प्रमाणे उभारावयाच्या अधिलाभांश समिकरण निधिकरीता.
 6. नफयाच्या 1 टक्के - तारण किमंत चढ उतार निधीकरीता.
 7. नफयाच्या 1 टक्केपर्यंत - अधिनियम कलम कं.69 प्रमाणे सार्वजनिक, धर्मादाय अशा प्रकारच्या कामाकरिता. लाभांश व अधिलाभांश समीकरण निधिचा उपयोग अनुक्रमे लाभांश व अधिलाभांश वाटण्याकडे केला जाईल. वरील बाबीवर विभागून शिल्लक राहिलेला नफा खालील बाबीवर विभागता येईल -
1. शिल्लक नफयाच्या 20 टक्केपर्यंत - विनावेतन काम करणा-यांना मानधन देण्यातकरिता.
 2. शिल्लक नफयाच्या टक्केपर्यंत - संस्थेच्या पगारी कर्मचा-यांना जास्तीत जास्त दोन महिन्याच्या पगारी इतका अधिलाभांश वाटण्याकरिता.
 3. शिल्लक नफयाच्या 5 टक्केपर्यंत - संस्थेच्या सदस्यांचे शिक्षण, त्यांचे सुसंस्कृतता, गरिबांचे शिक्षण व त्यांना मदत, वैद्यकिय मदत इत्यादी सार्वजनिक उपयुक्त बाबींचा प्रसार यांचा समावेश असलेल्या कोणत्याही सहकारी अगर धर्मादाय बाबींकरिता.
 4. शिल्लक नफयाच्या 5 टक्केपर्यंत - इमारत निधीकरिता
 5. शिल्लक नफयाच्या 5 टक्केपर्यंत - विशेष अडचणीच्या राखील गंगाजळीकरिता (स्पेशल इमर्जन्शी रिझर्व्ह फंडाकरिता)
 6. शिल्लक नफयाच्या 40 टक्केपर्यंत - संस्थेतून माल घेणा-या सदस्य व बिगर सदस्य यांना अधिलाभांश वाटण्याकरिता (वार्षिक माल खरेदीवर सदस्यांना जास्तीत जास्त 1 टक्का व बिगर सदस्यांना 1/2 टक्का अधिलाभांश वाटता येईल)

7. शिल्लक नफयाच्या 10 टक्के - मिळेल तो माल घेऊन आपल्या गरजामध्ये बदल घडवून आणण्याचा प्रचार कामाकरिता, विभागून शिल्लक राहिलेला नफा पुढील वर्षाच्या नफ्यात मिळविण्याकरिता पुढे ओढला जाईल.

अ) संस्था व तिची वार्षिक हिशोबपत्रके मंजूर करण्यात आल्याच्या तारखेपासून 3 महिन्यांच्या आत राज्य सरकार अधिसूचित करील अशा राज्य संधीय संस्थेच्या शिक्षण निधीसाठी नियमांनी ठरविलेल्या दराने दरवर्षी वर्गणी भरिल. जर मुदतीत वर्गणी भरली नाही तर वर्गणीची रक्कम जमीन महसूलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल करता येईल व रक्कम भरण्यास संस्थेने कसूर केली असल्याचे राज्य संधीय संस्थेने या संस्थेने या संस्थेच्या मा. नोंदणी अधिका-याला कळविल्यावर तो अधिकारी योग्य ती चौकशी करून वर्गणीची रक्कम वसूल करण्यासाठी प्रमाणपत्र (सर्टिफिकेट) देईल.

68. सरकारी नियंत्रित वस्तुंच्या वाटप व्यवहारात झालेल्या निव्वळ नफ्याची विभागणी खालीलप्रमाणे केली जाईल.

1. 25 टक्के - वाटप व्यवहार गंगाजळीकरीता.
2. 35 टक्के - विशेष विकास निधीकरिता.
3. 40 टक्के - संस्थेच्या निव्वळ नफ्यात वर्ग करण्याकरिता.

वरील क्रमांक 2 मधील निधीची रक्कम मा. संयुक्त (जॉईंट) जिल्हा उपनिबंधक यांची आगाऊ मंजूरी घेऊन खर्च करता येईल पण ती 2 वर्षात खर्च न केल्यास ती वाटप व्यवहार गंगाजळीत सामिल केली जाईल.

69. नियम क्रमांक 53 मधील तरतूदीनुसार संस्थेने राज्यसरकारने जाहिर करील अशा संधीय संस्थेच्या शिक्षण निधीकरिता अंशदानाची (वर्गणीची) रक्कम भरल्याशिवाय तिला लाभांश वाटता येणार नाही.

70. ज्या सदस्यांनी भागाची रक्कम पूर्ण भरली नसेल त्यांना लाभांश व अधिलाभांशाची रक्कम रोकड न देता त्यांच्या भागाची रक्कम पूर्ण होईपर्यंत जमा केली जाईल.

गंगाजाळी :-

71. पोटनियम क्र 57 .च्या पोटनियम (1)मध्ये नमूद केलेली रक्कमए सर्व प्रवेश फी ,विशिष्ठ कामाकरीता देण्याशिवाय करुन इतर देणग्यांच्या रकमा दंडाचे व्याज व जप्त केलेल्या भागाच्या रकमा गंगाजळीची गुंतवणूक अगर ठेवणूक केली जाईल.

72. गंगाजळी व्यतिरीक्त इतर निर्धीची गुंतवणूक अगर ठेवणूक अधिनियम कलम क्र 70 .व नियम क्र 55 .मधील तरतुदीना अनुसरुन केली जाईल .

शिल्लक :-

73. समितीचा ठराव करुन चिटणीसाकडे संस्थेची जास्तीत जास्त 500रुपये पर्यंतची शिल्लक ठेवता येईल .त्यापेक्षा जास्त शिल्लक जमली असल्यास तीन दिवासाचे आत)सार्वजनीक सुट्यांचे दिवस वगळून (ती जिल्हा मध्यवर्ती बँकेत अगर जवळच्या तिच्या शाखेत भरली पाहिजे व ती भरण्याची जबाबदारी चिटणीसावर राहिल.

हिशोब व कागदपत्र :-

74. संस्थेचे रोखे ,तिच्या हिशेबाची पुस्तके व इतर कागदपत्र चिटणीसाच्या ताब्यात राहतील व ती संभळण्याची जबाबदारी त्यांचेवर राहिल .

75. नियम क्र 65 .मध्ये नमूद केलेली मे .निबंधक यांनी ठरवलेली समितीस आवश्यक वाटतील अशी हिशेबाची पुस्तके व कागदपत्रे संस्थेने ठेवली पाहिजेत .

.1माल मागणी तक्ता .2 ,मालाची परीक्षा समितीचे पुस्तक .3 ,वजन पुस्तक ,
.4माल साफसुफ रजिस्टर .5 ,टाकऊ मालाचे रजिस्टर .6 ,भावाचे रजिस्टर .7 ,
खरेदी माल रजिस्टर .8 ,कॅश मेमो .9 ,रोख विक्री रजिस्टर .10 ,मालाची
सर्वसाधारण खतावणी .11 ,माल खरेदी विक्री खतावणी .12 ,व्यापारी खतावणी ,
.13माल वाढ ,घट ,तूट ,रजिस्टर .14 ,माल खरेदी अडव्हान्स खाते .15 ,
अधिलाभांश)बोनस ,(खतावणी .16 ,विक्री माल किंमत यादी .17 ,डेडस्टॉक
रजिस्टर त्या पुस्तकावर व इतर कागदपत्रावरुन जरूर तेथे व कीर्दीवर
दररोजच्या व्यवहाराचे शेवटी सभापतीने व चिटणीसाने सहया केल्या पाहिजेत .

कीर्दीवर त्यांनी सहया न केल्यास संस्थेला त्यांचे विरुद्ध जरूर ती कारवाही करता येईल व कीर्दीत लिहीलेल्या पण सहया न केलेल्या व्यवहारांची तिला कसून चौकशी करता येईल .सभापती व चिटणीस यांनी संस्थेच्या कागदपत्रांच्या प्रमाणित नकलांवर सहया केल्या पाहिजेत .या व्यतिरीक्त दुस-या पदाधिका-याने कागदपत्रावर सहया करावयाच्या असल्यास त्यांना त्या करण्यास संस्थेस अधिकार देता येईल . .

76. पोटनियम .2 (अन्वये केल्या जाणा-या व्यवहारांचे स्वतंत्र हिशेब ठेवले पाहिजेत व त्याचे जमाखर्च व्यापारी नफा ,तोटा व ताळेबंद पत्रके स्वतंत्र तयार केली पाहिजेत .

77. संस्थेच्या कोणत्याही सदस्यास अधिनियम कलम क्र 32 .मधील तरतुदीनुसार व त्यात नतुद केलेली संस्थेची पुस्तके पाहता येतील अगर नियम क्र 27 .मधील तरतुदीनुसार त्यांच्या नकला त्यास देता येतील.

लेखापरीक्षण :-

78. संस्थांनी त्यांनी लिहिलेले लेखाविषयक दस्तऐवजांचे वर्षातून किमान एकदा लेखापरीक्षण करून घ्यावे लागेल. महाराष्ट्र शासनाने जाहीर केलेल्या पॅनेलमधील लेखापरीक्षकाची नेमणूक करण्याचे अधिकार वार्षिक सर्वसाधारण सभेला राहातील. संस्थेस आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर सहा महिन्यांच्या आत लेखापरीक्षण करून घ्यावे लागेल.

रिटर्न फाईल :-

79. संस्था वित्तिय वर्ष संपल्यानंतर 6 महिन्यांच्या आत म्हणजे 30 सप्टेबरच्या आत मागील आर्थिक वर्षातील व्यवहारांची विवरण पत्रके निबंधकांकडे सादर करील. या रिटर्न फाईलमध्ये पुढील बाबींचा समावेश असेल.

अ) कामकाजाचा वार्षिक अहवाल.

ब) लेखापरीक्षण झालेली हिशोबपत्रके

क) अतिरिक्त जमा अगर निधीचा विनियोगासंदर्भात वार्षिक सभेने मंजूरी दिलेल्या ठरावाची प्रत.

ड)नव्याने केलेल्या उपविधी दुरुस्तीची प्रत.

इ) वार्षिक सभा कधी घेतली त्याची तारीख व निवडणूका कधी होणार याबाबत डिक्लरेशन सादर करणे.

ई) नोंदणी अधिकारी मागणी करेल त्याप्रमाणे अन्य माहिती सादर करणे.

दुरुस्त्या :-

80. संस्थेच्या पोटनियमात बदल करणे ,एखादा पोटनियम रद्द करणे ,किंवा नवीन करणे असल्यास अधिनियम कलम क्र 13 .व नियम क्र 12 .मधील तरतुदी अनुसरल्या पाहिजेत .त्याकरीता भरलेल्या सर्वसाधारण सभेत हजर असणा-या मत देणा-या सदस्यांच्या निदान दोन तृतीयांश संख्येने त्या बदलासंबंधिचा ठराव पास केला पाहिजे .त्या सभेची नोटीस सभेच्या तारखेपुर्वी निदान 10दिवस आगोदर सर्व सदस्यांना दिली पाहिजे .कोणता पोटनियम कसा बदलावयाचा ,कोणता नवीन करावयाचा अगर रद्द करावयाचा हे त्या नोटीशीत स्पष्ट लिहीले पाहिजे .मे .नोंदणी अधिकारी यांचेकडून दुरुस्तीची मंजूरी व नोंद होईपर्यंत दुरुस्त केलेल्या पोटनियम अमलात आणता येणार नाही .

पोटनियमाच्या सुधारणा नोंदणीसाठी आलेला अर्ज मा .नोंदणी अधिका-याने दोन महिन्यांच्या मुदतीत निकालात काढला नाही तर ते या मुदतीच्या समाप्तीच्या तारखेपासून 15दिवसांच्या आत तो पोटनियम सुधारणा अर्ज व सुधारणा ,निकट वरिष्ठांकडे पाठवतील आणि निकट वरिष्ठ अधिकारी तो अर्ज दोन महिन्यांच्या आत निकालात काढतील .परंतु जर तो अर्ज त्या मुदतीत निकालात काढला नाही तर त्या संस्थेचा तो पोटनियम सुधारणा नियम अर्ज व त्यातील सुधारणा यांची नोंदणी करण्यात आल्याचे समजण्यात येईल .

81. संस्थेचा व्यवहार योग्य रितीने चालावा म्हणून अधिनियम, नियम पोटनियम यांना अनुसरून दुय्यम नियम करण्याचा समितीस अधिकार आहे . अशा नियमांची नोंद समितीच्या वृत्तांत पुस्तकात केली पाहिजे व सर्वसाधारण सभेत मान्य केल्याचा व मे .नोंदणी अधिकारी यांनी मंजूरी दिल्यावरच ते नियम अंमलात येतील .

नोटीशीची बजावणी:-

82. सदस्यास नोटीस दिली पाहिजे असे पोटनियमात जेथे नमुद केले असेल तेथे सदस्यांच्या नेहमीच्या राहत्या घरी नोटीस दिली म्हणजे त्या नोटीशीची योग्य बजावणी झाली असे समजले जाईल .

83. हे पोटनियम मंजूर होऊन आल्यानंतर पुर्वीचे अंमलात असतील तर ते सर्व पोटनियम रद्द झालेत असे समजले जाईल.

दिनांक / / 20

प्रवर्तकाची नावे

त्यांच्या सहया अगर डाव्या हाताचा अंगठा